

Glava IV

BORBE BRIGADE U BEOGRADSKOJ OPERACIJI I U KONAČNOM OSLOBOĐENJU SREMA

Ispadanje Rumunije, a potom i kapitulacija Bugarske, stavili su nemačke jedinice na istočnom frontu i na Balkanu u veoma težak položaj. Sa raspoloživim snagama Nemci su činili grčevite napore da zaustave ofanzivu Crvene armije prema granicama Jugoslavije i Bugarske i brzi prodor Narodnooslobodilačke vojske kroz Srbiju i prema Beogradu. 9. divizija NOVJ iz istočne Bosne i Crne Gore već su prodrle po planu Vrhovnog komandanta maršala Tita u Srbiju, slomile nemačko-bugarsko-kvislinški i četnički otpor i do kraja septembra ovladale centralnim delom Srbije.

Kada je Crvena armija izbila na naše istočne granice i spojila se sa jedinicama Narodnooslobodilačke vojske, nemačka vrhovna komanda Jugoistoka je još jednom pokušala da obrazuje front na Balkanu — od Banata preko Dunava, duž jugoslovensko-bugarske granice do Skoplja i Albanije. Računala je da će na tom frontu zaustaviti, dalje prodore Crvene armije i Narodnooslobodilačke vojske, osigurati izvlačenje Lerove grupe armija »E« iz Grčke i odbraniti »savezničku Nezavisnu Državu Hrvatsku«.

Međutim, takvi planovi nemačkog komandovanja dobili su uskoro sasvim drugačiji rasplet. Vrhovni komandant maršal Tito je, radi uspešnijeg dejstva jedinica NOVJ u Srbiji, obrazovao 1. armijsku grupu, jačine 9. divizija, i dao joj zadatak da oslobodi još neoslobođene delove zapadne Srbije, Šumadije i Beograd. Po direktivi Vrhovnog komandanta beogradsku operaciju trebalo da izvede 1.

armijska grupa NOVJ uz sadejstvo jedinica 3. ukrajinskog fronta Crvene armije. Zato je 1. proleterski korpus orijentisan na pravac Mladenovac — Beograd radi zajedničkog dejstva sa jedinicama Crvene armije, a 12. udarni korpus na pravac Obrenovac — Beograd. U toku noći 13/14. oktobra štab 1. armijske grupe izdao je zapovest za početak napada za Beograd. 12. korpus je dobio zadatak da napadne grad pravcem: Žarkovo — Banovo Brdo — Čukarica železnička stanica Beograd — Savsko pristanište, dok su tri kolone 1. proleterskog korpusa zajedno sa jedinicama Crvene armije napadale Beograd desno od jedinica 12. udarnog korpusa.¹

U tim operacijama 12. korpusa, počev od napada na Šabac, uzela je učešća i 6. udarna vojvođanska brigada, koja je 9. oktobra 1944. godine prešla iz Srema u Srbiju, u rejonu Mrđenovca, ušla u sastav svoje 36. udarne divizije i nastavila dejstva prema Beogradu.²

1. PREBACIVANJE BRIGADE U SRBIJU I NJEN ULAZAK U SASTAV 36. UDARNE VOJVOĐANSKE DIVIZIJE

Još pre napada na posadu Grabovaca Glavni štab NOV i PO za Vojvodinu postavio je 6. brigadi zadatak da zatvori i onespobiti komunikacije koje od Šapca i Obrenovca vode prema Rumi i Sremskoj Mitrovici, da blokira Sabac sa sremske strane i da užurbano izvodi pripreme za forsiranje reke Save radi ulaska u sastav svoje 36. divizije. Kako su druge brigade 36. divizije bile iscrpljene u dugim i teškim borbama 6. brigada je dobila zadatak da sprovede oko 2.000 nenaoružanih boraca iz Srema radi popune divizije.

Odmah posle uspostavljanja veze sa štabom 36. divizije, štab brigade je 5. oktobra postavio zahtev komandi posavskog područja »da se ubrza prebacivanje regruta iz Karlovčica i Tovarnika i da se mobilizacijski oficir ili jedan član komande područja javi u toku prepodneva štabu brigade. Komandi područja isto tako je postavljen

¹ Žarko Atanacković, pomenuta knjiga: »Srem u NO ratu i socijalističkoj revoluciji«, str. 494—498.

² Arhiv VII, kut. 1245, br. reg. 6/2.

zadatak da se regruti, koji su došli iz Fruške gore u donji Srem, a nalaze se u Brestaču i Buđanovcima, prebace u Grabovce. Za njih je bilo potrebno spremiti suhu hranu za dva dana. U sporazumu sa štabom 10. vojvodanske brigade treba nastaviti sa daljnjim prebacivanjem regruta iz Podunavlja za donji Srem».³

Nastojeći da uspostavi vezu sa štabom 36. divizije, štab 6. brigade je nekoliko puta slao kurire preko Save i tek treći put ta veza je uspostavljena. 9. oktobra 1944. štab brigade je izdao naređenje jedinicama da u 14 časova izvrše pokret iz Grabovaca prema Savi i izbiju na prostorijsku »Grabovačko ostrvo«. Izradi plana za prelaz prethodile su duge i temeljite pripreme, uslovljene dosta složenom situacijom, koja je stvorena nagomilavanjem jačih neprijateljskih snaga u Sapcu i Obrenovcu i obaveštenjem da se nemačka vojska i domaće Švabe povlače iz nekih uporišta u istočnom Sremu.⁴

Poslednjih dana boravka u selu Grabovci u brigadi je vrilo kao u košnici. Održavani su sastanci čelija i skojevskih aktiva, četne i bataljonske konferencije sa borcima i razgovori sa komandama četa i štabovima bataljona. Na svim tim sastancima se govori o zadacima brigade; o susretu sa borcima i starešinama 3. i 5. vojvodanske brigade; o susretu sa narodom Srbije koji je željno očekivao naše borce. Osim toga, trebalo se pripremiti i za teške i odlučujuće borbe za oslobođenje Beograda i konačne borbe za oslobođenje Srema, Vojvodine i neoslobođenih krajeva Jugoslavije. Trebalo je isto tako novoformirane jedinice brigade osposobiti za frontalno ratovanje i izvršenje zadataka u sastavu divizije. Moralo se računati na više složenih zadataka koje brigada ranije nije mogla dobiti. U jeku tih priprema doneta je odluka da se formira i 4 bataljon u brigadi.

Pri pristizanju brigade u rejon »Grabovačko ostrvo«, štab brigade je izdao zapovest za forsiranje reke Save i ulazak brigade u sastav 36. divizije. 1. bataljon je imao zadatak da obezbedi prelaz na levoj obali; 2. bataljon je trebalo da se prvi prebaci na desnu obalu Save i da obra-

³ Arhiv VII, kut. 1242, br. reg. 1/2.

⁴ Zbornik, knj. 8, dok. 188, str. 486.

zuje mostobran radi prihvata ostalih jedinica brigade; 3. bataljon je sa štabom brigade i prištapskim jedinicama sačinjavao glavninu brigade. Prebacivanje je počelo u 16 časova posle podne. Prilikom iskrcavanja prethodnice 2. bataljona na desnu obalu reke Save kod sela Mrđenovac došlo je do sukoba naših snaga sa neprijateljem koji je posle kraće borbe bio proteran, pa je prebacivanje dalje nesmetano nastavljeno. Sve jedinice su se prikupile u rejonu sela Mrđenovac, a potom nastavile pokret pravcem: Predvorica — Skupljen — Jelovik, gde je 10. oktobra brigada ostala na odmoru. Ovde u Jeloviku je uhvaćena veza sa štabom 36. divizije od koga je primljeno naređenje da brigada izvrši pokret pravcem Stubline i uđe u sastav divizije. Na tom maršu stajala je pred brigadom reka Kolubara koju je trebalo pregaziti i u mokroj obući i odeći nastaviti marš po vrlo hladnom oktobarskom danu. Odmah posle prelaska Kolubare brigada se brzo našla u selu Stubline, gde su je dočekali predstavnici štaba divizije. Borci i starešine su taj susret sa drugovima koje su poznavali odranije (iz jedinica, iz sela, škola, preduzeća i ustanova) propratili vanrednim oduševljenjem. Svaki je očekivao priliku da pronade druga, da ga zagrl i poljubi, da sazna za druge koje je poznao. U ovoj želji bilo je i strahovanja da li je preživeo onaj koga želimo da vidimo. Naše brigade koje su došle iz Bosne i Crne Gore bile su znatno smanjene. Čete su brojale 20—30 boraca. Za mnoge drugove koji su se tražili saznalo se da su poginuli. Pa ipak vremena za ove radosne susrete nije bilo napretek. Jedinice 36. divizije, po zadatku štaba 12. korpusa, trebalo je da krenu dalje, prema Beogradu, radi učešća u beogradskoj operaciji.

2. BORBE U BEOGRADSKOJ OPERACIJI

Kada je brigadi saopšteno naređenje štaba 12. korpusa i štaba 36. divizije za napad na Beograd, radosti i oduševljenju boraca nije bilo kraja. Hladnu jesenju kišu koja je kvasila odeću i probijala se do kože i umor napornog marša po raskopanim putevima Posavine niko nije osećao. Borci su žurili napred i često upravljali poglede

u pravcu Beograda. Brigada je preko Konatice, Male i Velike Moštanice izbila u rejon sela Jasenka i Zaseke, gde je po naređenju štaba 36. divizije preuzela položaje 5. brigade 11. divizije. 2. i 3. bataljon su poseli položaje Jasenak — Zaseka, a 1. bataljon je na deonici Barič — Umka kontrolisao cestu Beograd — Obrenovac.⁵ Na toj cesti jedna četa 2. bataljona dobila je zadatak da postavi zasedu i sačeka nemačke tenkove. Čekalo se skoro čitav dan. Tek su predveče naišla dva tenka i jedan deo pešadije. Prvi meci iz protivtenkovske puške pogodili su čelni tenk. Iz tenka se najpre pojavio dim, a onda ga je čitavog obavio plamen. Nemci su se počeli izvlačiti i u strahu bežati prema drugom tenku koji se kretao na izvesnom odstojanju za njim. Borci su otvorili vatru po njima, ali je i njihova pešadija odgovorila žestokom vatrom po našoj zasedi. Ubrzo se sve stišalo, jer su se Nemci povukli u Obrenovac.

Pokreti naših jedinica prema Beogradu odvijah su se gotovo neprekidno pod borbom. 6. brigada iz Zaseke i Jasenka kreće pravcem Zeleznik — Sremčica, gde zatvara prilaze Beogradu od Ostružnice i Sremčice. Na tim položajima ostaje sve do 17. oktobra, kada je orijentisana u pravcu Avale, radi zatvaranja pravca od Mladenovca i Smedereva.⁶

I dok su jedinice 1. proleterskog korpusa i Crvene armije vodile već četvrti dan uporne borbe u Beogradu, 12. udarni korpus je iz grada izvlačio jednu po jednu svoju diviziju, najpre 11, a zatim 16. diviziju i upućivao ih prema Avali, Ripnju i Moštanici. Tamo su nemačka borbena grupa »Vitman« (98. i 99. lovački puk), zatim borbena grupa »Hilebrant« (92. motorizovana brigada, 1. i 2. puk »Brandenburg«) i borbena grupa »Langrok« (54. lovački, 116. izviđački bataljon i 3. policijski puk) pokušavale da prodru od Smedereva u Beograd. S njima su već vodile borbu 5. i 21. divizija NOVJ. 18. oktobra u zoru počeo je opšti napad 5, 6, 21. i 23. divizije na pomenutu nemačku grupaciju i širem rejonu Boleča i Grocke.⁷

⁵ Arhiv VII, kut. 1245, br. reg. 8/2, 9/2, 10/2.

⁶ Arhiv VII, kut. 1245, br. reg. 11/2, 12/2.

⁷ Žarko Atanacković, pomenuta knjiga, str. 498—499.

Stab 6. brigade primio je 17. oktobra zapovest štaba 36. divizije da sa brigadom krene u rejon Avale, gde će u sadejstvu sa jedinicama 11. krajiške divizije sprečiti proboj neprijateljske grupe iz rejona Grocke i Boleča u Beograd. Bataljoni su prema odluci štaba brigade dobili sledeći raspored i zadatke: 4. bataljon kreće sa dosadašnje prostorije u selo Pinosava, gde će se smestiti u kantoman, s tim da jedno jače izviđačko odeljenje i jedan vod uputi na Crveni breg (k. 240) radi bočnog osiguranja drumu Ralja — Beograd; 3. bataljon kreće sa dosadašnje prostorije na Avalu (k. 511), gde će na položaj odrediti jednu četvu koja ima da se ukopa sa zadatkom da zatvori cestu Ralja — Beograd; 1. bataljon kreće sa dosadašnje prostorije u rejon k. 273 — Mladica, gde će na položaj odrediti jednu svoju četvu, dok će na položaje Šuplji kamen (k. 295) uputiti dve čete; 2. bataljon krenuće sa dosadašnje prostorije u s. Beli Potok u kantoman, a jednu četvu će isturiti na položaj Soko (k. 213). 1. i 3. bataljon će, odmah po zauzimanju svojih položaja, uspostaviti vezu sa jedinicama Crvene armije i NOVJ koje saobraćaju drumom Mladenovac — Beograd. 2. bataljon ima zadatak da uhvati vezu sa našom divizijom na liniji Kumodraž — Leštane — Zuce. Štabovi bataljona objasniće svojim borcima značaj dobivenog zadatka i nastojati da se zauzeti položaji održe po svaku cenu.⁸

Brigada je usiljenim maršem izbila oko ponoći 17/18. oktobra na određenu prostoriju. 3. bataljon je po dolasku u rejon Avala (k. 511) rasporedio sve svoje čete na položaje. Komandiri četa su na položaje vodili skoro svaki svoj vod i desetinu i određivali im konkretne zadatke. Izvršeno je ukopavanje boraca i izabrani su najbolji za osmatračke. Sve protivtenkovske puške i »džonbuli« koncentrisani su u zasedi na komunikaciji Beograd — Mladenovac. Sve te pripreme bile su obavljene i u 1, 2. i 4. bataljonu brigade. Jedna ojačana četa 1. bataljona upućena je u rejon Šuplji kamen.

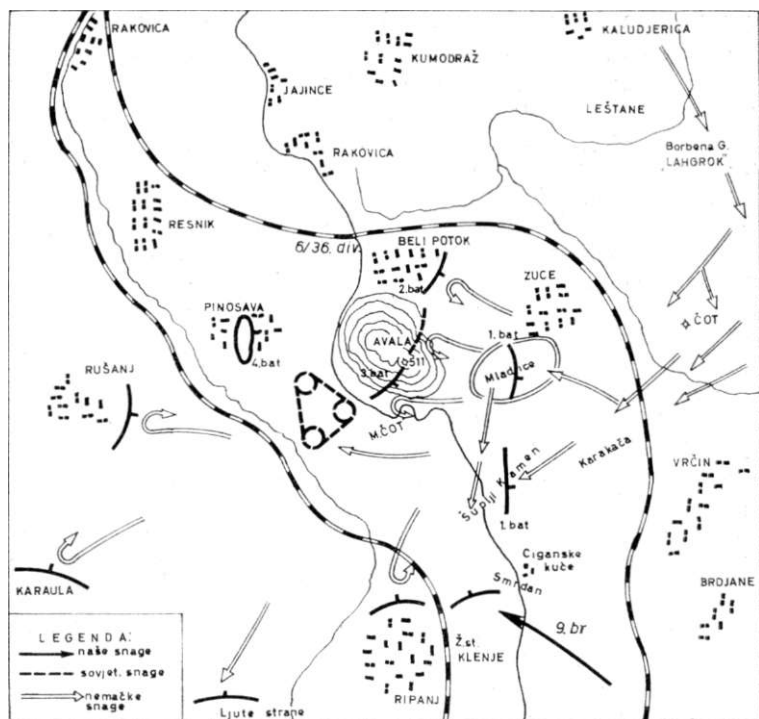
Još nije dobro ni svanulo kada su 18. oktobra počele borbe za Avalu. Oko 3.000 nemačkih vojnika tražilo je spasa na Avali, u nadi da će se preko nje lakše izvući.

⁸ Arhiv VII, kut. 1245, br. reg. 13/2.

Nemci su pri prvom jurišu, oko 7.00 časova ujutro, zbog snažnog otpora naših jedinica, ostajali pokošeni na obroncima, po kosama i po šumi oko Spomenika na Avali. Napadi su nastavljeni nesmanjenom žestinom. Izbezumljena rulja, zanemarujući velike gubitke na koje se više nije računalo, tražila je izlaz u bekstvu. Već u prvom naletu izmešali su se njihovi prednji delovi i jedinice 1. i 3. bataljona 6. brigade. Došlo je do borbe prsa u prsa, sačekivanjem iza drveta, nožem, kundakom i gušanjem. Borac Miloš Janković, »džonbulista« 1. bataljona bio je u tim borbama zarobljen, ali je svojom prisebnošću uspeo da se izvuče, a one koji su ga zarobili da pobije i njihovo naružanje donese u brigadu. Hladno oktobarsko jutro na Avali postalo je isuviše vruće. Nemci su u napadnim kolonama i u talasima vršili juriš za jurišem na položaje 3. bataljona na vrhu Avale i na grobu Neznanog junaka, misleći što nisu uspeli prvim da će uspeti drugim, trećim i ko zna kojim jurišem. Posle dobro prореđenog neprijateljskog stroja usledili su naši protivnapadi i tako nekoliko puta od 7 do 13 časova. Oslabljeni nemački stroj koji je video da nije mogao zauzeti naše položaje pre podne, nastojao je da skrene pravac sa Avale ka zapadu. Gonjeni od 1. i 3. bataljona iz rejona Avale i dočekivani od 2. bataljona u Belom Potoku i od 4. bataljona u Pinosavi Nemci su doživeli pravi pokor. Na Supljem kamenu i u rejonu Mladice, koje su držali delovi 5. krajiške brigade i ojačana četa 1. bataljona 6. vojvođanske brigade, borba je dostigla kulminaciju oko 15 časova. Juriši su se smenjivali jedan za drugim. Nemci su uporno težili da pređu drum i da se dočepaju Ripnja. Iz te ojačane čete 1. bataljona stigao je izveštaj Branka Jovičića Bajе, zamenika komandanta bataljona:

»Izginulo je mnogo boraca. Leži leš do leša. I naši i njihovi zajedno. Jedni druge ubijamo bombama i noževima... Ako neki Nemaц i pređe drum, proći će samo preko nas mrtvih... Još samo desetak minuta i cela četa biće zakopana u podnožju Avale, ovde na Šupljem kamenu... Pozdravljam svoj 1. bataljon i celu 6. brigadu... Mitraljez je pored mene. Vaš Baja...«

I zaista njegove reči postale su ubrzo stvarnost. Od ove čete heroja na čelu sa zamenikom komandanta 1.

Borbe 6. vojvodanske brigade na Avali 18. oktobra 1944. godine

bataljona Brankom Jovičićem Bajom i komandirom Stevanom Pupavcem vratilo se svega 18 boraca. Baja je poginuo herojskom smrću. Pali su mnogi znani i neznani heroji 6. brigade po kosama Ljute strane, Mladice i Avale, ali je iza njih ostala jedna slavna i velika uspomena na hrabre i disciplinovane borce koji su, izvršavajući ratni zadatak, umrli za slobodu Beograda i Jugoslavije.

Najveći deo nemačkih snaga iz prostora Boleč bile su zbijene između Vrčina — Zuca — Avale i Avalskog drumu. One su u tim borbama imale 4.000 mrtvih, ranjenih i zarobljenih. Njih su gonile i uništavale jedinice 11, 16. i 36. divizije 12. korpusa, hvatali su ih u jarugama i

šumarcima i ubijali meštani okolnih sela. Spasio se od uništenja i probilo do Šapca oko 3.000 nemačkih vojnika."

Komandant 6. brigade pošao je sa 4. bataljonom u poteru za nekim grupama koje su se prikupljale u rejonu Devojačkog groba i Sremčice. Cim je bataljon izbio na položaj počela je borba prsa u prsa sa razbijenim nemačkim delovima. U žestokoj borbi pomenuta grupa je razbijena i oko 200 Nemaca bilo je zarobljeno. Bataljon je ostao na položaju do 7.00 časova 19. oktobra kada se sukobio sa novom grupom Nemaca koja je bežala u panici, gonjena i uništavana od naših četa. U čišćenju terena od razbijenih neprijateljskih grupa i grupica, kojih je bilo po svim šumama, šumarcima, kupama kukuruzovine i u žbunovima, naročito su se istakli desetar Milovan Janjušević Komita, Cvetko Uzanovski Lepčić i delegat voda u 3. bataljonu Milorad Stojić, rodnom iz Indije, koji je goneći grupu Nemaca pao smrtno pogođen u grlo; zatim, u tim borbama ranjeni su i komandant brigade Ilija Romanović Roman, komandir čete Bole, obaveštajac brigade Svetislav Vrbaški, borac »Tenk«, jedna partizanka i još nekoliko drugova.

Po naređenju štaba 36. vojvođanske divizije, 20. oktobra, brigada se prikupila u selu Rušan, odakle je krenula pravcem Sremčica — Velika Moštanica — Umka. Pri izlasku iz Velike Moštanice primećena je jedna neprijateljska kolona, jačine 400—500 vojnika, koja se kretala u pravcu Umnjanskog Visa, dominantnog objekta nad čitavom okolinom Umke. Štab brigade hitno naređuje da 2. bataljon bočno napadne neprijateljsku kolonu kako bi stvorio uslove da 3. bataljon pre izbije na njega. U osvajanju Visa trebalo je da nas podrži artiljerijski divizion Crvene armije. Ali je on, usled neprecizne vatre, tukao i streljački stroj 3. bataljona, koji je morao da pognu i uhvati zaklon da bi izbegao veće gubitke. I pored toga, od dejstva sovjetske artiljerije, bataljon je pretrpeo gubitke oko 20 mrtvih, dok je broj ranjenih bio znatno veći. Nemci su iskoristili ovu okolnost i ubrzali nastupanje prema Umnjanskom visu, a odatle usiljenim maršem i prema Umci. Od preostalih grupica Nemaca bilo je još pokušaja da se

¹ Žarko Atanacković, pomenuta knjiga, str. 500.

probiju preko Save kod s. Skela, ali i ovde su dočekani od jedinica 16. vojvođanske divizije i odbijeni, odakle nastavljaju brzi pokret prema Koceljevu i Sapcu. U jednoj borbi kod Moštance teško je u glavu ranjen i Miloš Janković, »džonbulista« 1. bataljona.

Borbama oko Umke bilo je završeno učešće 6. brigade u bici za Beograd, u kojoj je ona uništila oko 960 neprijateljskih vojnika, podoficira i oficira. Njeni gubici iznose 91 mrtav i 141 ranjen.¹⁰ Za učešće u oslobođenju Beograda i za izvanredan doprinos pobjedi nad neprijateljem Vrhovni komandant NOV i POJ maršal Josip Broz Tito odao je najveće priznanje borcima, komandirima i političkim komesarima u svojoj zapovesti:

»Posle sedam dana teških i krvavih bojeva 20. oktobra 1944. godine jedinice naše Narodnooslobodilačke vojske, rame uz rame sa jedinicama herojske Crvene armije, oslobodile su Beograd, glavni i napućeni grad Federativne Demokratske Jugoslavije. Ova velika pobjeda nad najvećim neprijateljem naših naroda — nemačkim okupatorom, naročito je značajna po tome što su u borbi za oslobođenje junačkog Beograda dali svoju krv sinovi junačke Sumadije, junačke Krajine i ostale Bosne, junačke Crne Gore, sinovi belog Zagreba i Hrvatskog Zagorja, sinovi kršne Like, Dalmacije, Slavonije, Vojvodine i sinovi Slovenije. Ta je pobjeda tim značajnija što je izvojevana zajedno sa jedinicama slavne bratske Crvene armije. Za vanredno junaštvo i upornost u borbi za oslobođenje Beograda izražavam svoju zahvalnost i priznanje borcima, komandirima, komandantima i političkim komesarima: 1. divizije, 5. divizije, 6. divizije, 21. divizije, 28. divizije, 16. divizije, 36. divizije i 11. divizije .. «

Uz opšte priznanje Vrhovnog komandanta jedinicama 36. divizije, 6. brigada je dobila i posebno. Na predlog Vrhovnog komandanta Predsedništvo AVNOJ-a odlikovalo je 6. vojvođansku brigadu PARTIZANSKOM ZVEZDOM PRVOG REDA.

¹⁰ Pomenuta knjiga Žarka Atanackovića; Arhiv VII, kut. 1245, br. reg. 475.

ПРЕДСЕДНИШТВО
АНТИФАШИСТИЧКОГ ВЕЋА
НАРОДНОГ ОСЛОБОЂЕЊА
ЈУГОСЛАВИЈЕ

ОДЛУКА

Да би се одало заслужно признање беспримерном хероизму наше омладине на фронту, у позадини и још неослобођеним крајевима наше отаџбине и да би се њихово обележило пред читавим народом изванредне заслуге Уједињеног савеза антифашистичке омладине Југославије на окупљању омладине свих народа Југославије ради борбе против фашистичких окупатора и њихових слугу, као и за заслуге у неуморном изградњавању братства наших народа,

Претседништво Антифашистичког већа народног ослобођења Југославије, на предлог Врховног команданта НОВ и ПОЈ, маршала Југославије Јосипа Броза-Тита,

одлучује

да се одликује ордеом НАРОДНОГ ОСЛОБОЂЕЊА

УЈЕДИЊЕНИ САВЕЗ АНТИФАШИСТИЧКЕ ОМЛАДИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

у Београду, 18. новембра 1944 год.

Секретар,

Р. Чолаковић с. р.

Претседник,

Др. Н. Рибар с. р.

ПРЕДСЕДНИШТВО
АНТИФАШИСТИЧКОГ ВЕЋА
НАРОДНОГ ОСЛОБОЂЕЊА
ЈУГОСЛАВИЈЕ

ОДЛУКА

Претседништво Антифашистичког већа народног ослобођења Југославије, на предлог Врховног команданта НОВ и ПОЈ, маршала Југославије Јосипа Броза-Тита, одлучује да се одликују следеће јединице XII Корпуса НОВЈ, које су се нарочито истакле у борбама за ослобођење Београда и околних крајева:

I. ОРДЕНОМ НАРОДНОГ ОСЛОБОЂЕЊА:

1. Прва војвођанска бригада 16. НОУ дивизије
2. Друга војвођанска бригада 16. НОУ дивизије
3. Трећа војвођанска бригада 36. НОУ дивизије

II. ОРДЕНОМ ПАРТИЗАНСКЕ ЗВЕЗДЕ I РЕДА:

1. Пета козарска бригада 11. НОУ дивизије
2. Шеста војвођанска бригада

16. новембра 1944 год.

Секретар,

Р. Чолаковић с. р.

Претседник,

Др. Н. Рибар с. р.

ПРЕДСЕДНИШТВО
АНТИФАШИСТИЧКОГ ВЕЋА
НАРОДНОГ ОСЛОБОЂЕЊА
ЈУГОСЛАВИЈЕ

ОДЛУКА

Претседништво Антифашистичког већа народног ослобођења Југославије, на предлог Врховног команданта НОВ и ПОЈ, маршала Југославије Јосипа Броза-Тита,

одлучује

да се за заслуге учешћа за ослобођење народа одликује

ОРДЕНОМ НАРОДНОГ ОСЛОБОЂЕЊА

Мискин Висо

5. децембра 1944 год.

Секретар,

Р. Чолаковић с. р.

Претседник,

Др. Н. Рибар с. р.

Foto-kopija odluke Predsedništva AVNOJ-a, kojom je 6. vojvođanska brigada odlikovana »Ordenom partizanske zvezde I reda?

3. BORBE U SREMU

Još u toku završnih borbi za Beograd, štabovi 1. i 12. korpusa NOVJ i 4. mehanizovanog korpusa Crvene armije preduzeli su mere za forsiranje Save kod Zemuna, Umke i Skele radi oslobođenja Srema i daljeg prodiranja na Zapad.

Već 20. oktobra jedinice 1. proleTERSke (13. proleTERSka brigada) i 6. proleTERSke divizije u sadejstvu sa snagama Crvene armije prešle su reku Savu i počele borbe za Zemun, koga su do 22. oktobra potpuno oslobodile i nastavile gonjenje neprijateljskih delova iz nemačke 117. i 118. lovačke divizije, 20. protivavionske divizije, 92. motorizovane brigade, domobranske 7. brigade i iz drugih manjih jedinica.¹¹

Za to vreme jedinice 12. korpusa, vodeći borbe sa razbijenim nemačkim delovima u prethodnim borbama kod Avale, približavale su se sektoru Obrenovca, gde su noću 21/22. oktobra u rejonu Umke i Skele forsirale Savu, nastavljajući sa Crvenom armijom prodiranje kroz Srem radi presecanja komunikacije Zemun — Sremska Mitrovica i uništenja neprijateljskih snaga, koje su se u njemu nalazile ili su se preko njega povlačile iz Beograda i Srbije. U toku 22. oktobra 12. korpus je oslobodio Boljevce, Kupinovo, Ašanju, Jakovo, Surčin, Bečmen, Petrovčić i Karlovčić. Njegova 11. i 16. divizija nastavljaju prodor prema Rumi, a 36. divizija prema Staroj Pazovi, gde se sastaje sa 6. proleTERSkom divizijom, koja je preko Batajnice i Stare Pazove nadirala ka Indiji.¹²

Sesta brigada je preko Jakova — Bečmena — Krnješevaca i Vojke stigla u Staru Pazovu, gde se, radi srediavanja jedinica i opreme, zadržala dva dana na odmoru. 25. oktobra, po zapovesti štaba 36. divizije, nastavlja pokret preko Indije za Krušedol — Prnjavor. Tu dobija naređenje da nastavi marš za Irig koga je noću 25/26. oktobra napala i oslobodila 3. vojvođanska brigada uz sa-

¹¹ Žarko Atanacković, »Srem u NOR i socijalističkoj revoluciji«, str. 544; Žarko Atanacković, »Zemun i okolina u ratu i revoluciji«, str. 218.

¹² Zbornik, t. 1, knj. 8, str. 504, 507, 523, 525, 605—614; t. 1, knj. 10, str. 270—276.

dejstvo artiljerije Crvene armije. Pokušaj neprijatelja od pravca Rume da u toku 26. oktobra izvrši prodor u Irig bio je odlučno zaustavljen i osuđen od jednog bataljona 3. i dva bataljona 6. brigade.¹³ Narednih dana brigada je držala položaje na zapadnoj ivici Iriga i održavala vatreni kontakt sa neprijateljem, koji je u odstupanju poseo već pripremljene položaje ispred sela Rivica. Kada je brigada krenula u napad na Rivicu, neprijatelj je, pružajući otpor, počeo povlačenje u pravcu Rume i Pavlovaca. Nakon kraćeg zadržavanja u Rivici stiglo je naređenje štaba divizije da 3. brigada orijentiše svoju glavninu prema Vrdniku, a 6. brigada da izbije na drum Irig — Ruma, sa zadatkom sadejstva jedinicama 16. divizije u zauzimanju Rume. Pošto je 5. brigada već izbila na komunikaciju Irig — Ruma, to su 3. i 6. brigada dobile zadatak da se rokiraju u desno i da izbiju na komunikaciju Ruma — Stejanovci — Veliki Radinci, kako bi jačim izviđačkim delovima kontrolisala pravac Sremska Mitrovica — Ležimir. 27. oktobra brigada je krenula u napad na Pavlovce, ali se neprijatelj odmah počeo povlačiti prema selu Stejanovci.¹⁴ Posle kraćeg zadržavanja brigada iz Pavlovaca kreće u napad i na Stejanovce. Pošto je ovladala i njima, štab brigade postavlja 4. bataljon u jugozapadni deo sela sa zadatkom da prema Velikim Radincima isturi dve čete ojačane »džonbulima« i da prekopa cestu Veliki Radinci — Stejanovci; 3. bataljon imao je da se smesti u zapadni deo Stejanovaca sa zadatkom ispitivanja neprijatelja u Velikim Radincima; 1. bataljon se smešta u Bešenovo sa zadatkom ispitivanja neprijatelja u Velikim Radincima i Šuljamu; 2. bataljon imao je da se smesti u Bešenovu sa zadatkom da pošalje jača odeljenja prema Bešenovačkom Prnjavoru i uhvati vezu sa jedinicama 10 brigade.¹⁵

Već 29. oktobra 1944. godine štab 36. divizije je izdao zapovest da brigada, radi izbijanja naših jedinica na liniji Šid — Ilok — Sremska Rača, izvrši pokret na prostoriju Ležimir — Divoš sa pravcem dejstva Mandelos — Calma. Iz tih rejona u toku noći 30/31. oktobra učestvuje

¹³ Zbornik, t. 1, knj. 8, str. 552, 556, 557.

¹⁴ Zbornik, t. 1, knj. 8, dok. 221, str. 560.

¹⁵ Zbornik, t. 1, knj. 8, dok. 234, str. 580.

u napadu na Mandelos i Čalmu. Neprijatelj se uporno branio, tako da likvidacija pomenutih uporišta nije išla iz pokreta, već su njegove snage samo blokirane. Brigada ostaje na položajima Ležimir — Sišatovac — Sveta Petkovica — Kuveždin sve do 10. novembra. Tog dana odlazi na kraći odmor u selo Šuljam i Jazak, gde ostaje do 16. novembra, kada štab brigade izdaje zapovest jedinicama da izvrše pokret u Vrdnik. Tu su se jedinice smestile radi odmora i popune ljudstvom i naoružanjem, odećom i obućom. Organizovan je i sistematski vojnički, politički i kulturno-prosvetni rad sa borcima i starešinama.¹⁶ Naročita pažnja je posvećena obučavanju novih boraca koji nisu služili vojsku, posebno samostalnom izboru zaklona i objektu dejstva svog naoružanja, zatim, kako vatrom štiti druga i koristiti njegovu vatru.

Pokret preko teritorije Mađarske, koji je brigadi aviziran nametnuo je pitanje odnosa prema narodu Mađarske sa kojom nova Jugoslavija želi posle rata da razvije dobre susedske i prijateljske odnose. U tom smislu naši štabovi, politički rukovodioci i svi borci morali su da budu pioniri prenošenja bratstva i jedinstva među stanovništvom u čijim će se mestima i selima njihove jedinice nalaziti. Sva politička, kulturna i propagandna delatnost na terenu Mađarske trebalo je da bude prožeta tim ciljevima.¹⁷

U sklopu svih tih priprema u Irigu je održana i velika smotra jedinica 36. divizije, na njoj je prisustvovao i komandant 12. korpusa general Danilo Lekić. Ta svečanost je imala i posebno obeležje, jer su starim borcima i rukovodiocima podeljena i prva odlikovanja.

¹⁶ Zbornik, t. 1, knj. 8, dok. 240, str. 590; Zbornik t. 1, knj. 10, dok. 15, str. 44, dok. 20, str. 59, dok. 36, str. 88.

¹⁷ Arhiv VII, kut. 1240, br. reg. 1/5; IRPNJ br. 1/675—679.